

50 χρόνια από τις απελάσεις των Ελλήνων τής Πόλης το 1964

Τού Πρέσβη ε.τ. Λεωνίδα Χρυσανθόπουλου

Η μουν και εγώ παρών πριν και όταν άρχισαν οι απελάσεις στην Κωνσταντινούπολη. Ο πατέρας μου, Θεμιστοκλής Χρυσανθόπουλος, ήταν τότε Γενικός Πρόξενος. Φθάσαμε τον Νοέμβριο του '61 με πλοίο. Μέχρι τα Χριστούγεννα του 1963 είχα την τύχη να ζήσω τον Ελληνισμό της Πόλης στο μεγαλείο της. 80.000 ήταν ο αριθμός του Ελληνισμού τότε. Παντού Ελληνικά στο Πέρα, στα Ταταύλα, στον Άγιο Στέφανο, στις κοντινότες του Βοσπόρου και στα Πριγκιπόνησα τα Ελληνικά μιλιόντουσαν. Τα σχολεία μας γεμάτα μαθητές που πλημμύριζαν την λεωφόρο του Πέρα όταν σχολάζανε. Η ίδια περιοχή το βράδυ της Ανάστασης φωτιζόνταν με χιλιάδες αναμμένα κεριά που κρατούσαν οι πιστοί καθώς επέστρεφαν στα σπίτια τους. Η Ανάσταση του '62 έγινε με Βυζαντινή μεγαλοπρέπεια. Παρόντες ο Πρίγκιπας Πέτρος, ο Πρέσβης στην Άγκυρα και ο Γενικός Πρόξενος, όλοι με μεγάλες στολές και δίπλα τους ο επιβλητικός Πατριάρχης Αθηναγόρας με τα υπέροχα βυζαντινά αναστάσιμα άμφια. Γεμάτος ο Ναός, το προαύλιο, ο κόσμος ξεχυνόταν στο δρόμο. Και ήταν όλοι Κωνσταντινουπολίτες και όχι Ελλαδίτες όπως είναι σήμερα.

Η οικονομία και το εμπόριο ήταν στα χέρια των Ελλήνων. Τα μαγαζιά ελληνικά και οι Τούρκοι είχαν μάθει Ελληνικά για να μπορέσουν να κάνουν τις συναλλαγές τους. Όλα υπέροχα και καλά μέχρις ότου ξέσπασε η Κρίση στην Κύπρο τον Δεκέμβριο του '63. Παραμονές Πρωτοχρονιάς άρχισαν να κυκλοφορούν φήμες για ενδεχόμενο βιαιοπραγιών κατά του Ελληνικού πληθυσμού, καθώς ο Τουρκικός Τύπος εμαίνετο εναντίον της Ελλάδος. Άρχισαν και οι διαδηλώσεις. Άγριες διαδηλώσεις στο Ταξίμ. Καίγανε ομοιώματα του Μακαρίου. Πολλοί διαδηλωτές νόμιζαν ότι ήταν ομοιώματα του Πατριάρχη. Ο Νομάρχης έλαβε αποτελεσματικά μέτρα προστασίας του Προξενείου καθώς έκλεισε τις εισόδους στο σοκάκι με φορτηγά στρατού, ενώ ένοπλοι στρατιώτες γέμισαν τον δρόμο. Τα μέτρα ασφαλείας κάλυπταν και το Ζωγράφειο. Μέσα στο προξενείο καθαρίζαμε τον ελαφρύ οπλισμό μας, περισσότερο για δικούς μας ψυχολογικούς λόγους παρά για την πρόθεση χρήσης τους. Ταυτόχρονα είχαν γίνει συνηνοήσεις, σε περίπτωση ανάγκης να γίνει διαφυγή του προσωπικού μας από το διπλανό Ιταλικό σχολείο. Έτσι συνεχίστηκε η κατάσταση μέχρι τον Μάρτιο. Αρκετά πριν, το 1963, ο Ινονού ζητεί από τον Αθηνάγορα να επικοινωνήσει με τον Μακάριο και να του ζητήσει να μην αναθεωρήσει το Σύνταγμα της Κύπρου. Κάλεσε ο Αθηνάγορας τον Χρυσανθόπουλο στο Φανάρι για διαβού-



λεουσ. Βέβαια υπήρχε ένα πρακτικό πρόβλημα που έπρεπε να λυθεί. Κάθε φορά που εξπτείο από την τηλεφωνήτρια να πάρει τον Μακάριο, αυτή του έκλεινε το τηλέφωνο. Τελικά χρειάστηκε να έρθει ο Νομάρχης και να μεταπίσει την τηλεφωνήτρια. Έγινε τελικά η τηλεφωνική επικοινωνία Αθηνάγορα - Μακαρίου και ο τελευταίος είπε ότι «Δυστυχώς δεν με προλάβετε, υπέγραψα ήδη τις αλλαγές».

Στις 16 Μαρτίου 1964 η Τουρκία καταγγέλλει την Ελληνοτουρκική Συμφωνία εγκατάστασης, εμπορίου και ναυτιλίας που είχε υπογραφεί στην Άγκυρα στις 30 Οκτωβρίου του 1930. Σύμφωνα με το κείμενο της συμφωνίας, η καταγγελία θα ετίθετο εν ισχύ 6 μήνες μετά, δηλαδή στις 16 Σεπτεμβρίου. Οι πρώτες απελάσεις άρχισαν την παραμονή της Εθνικής μας γιορτής, 24 Μαρτίου 1964. Η Ανακοίνωση γινόταν από τις εφημερίδες και όσοι διάβαζαν τα ονόματά τους έπρεπε να παρουσιαστούν στο οικείο αστυνομικό τμήμα για να λάβουν τα έγγραφα απελάσης. Έπρεπε σε 48 ώρες να εγκαταλείψουν τη χώρα, μεταφέροντας μαζί τους 20 κιλά προσωπικά είδη και μέχρι 20 Δολάρια.

Στις 6 Απριλίου η Τουρκία καταγγέλλει την Συμφωνία του 1955 περί αμοιβαίας κατάργησης των θεωρήσεων. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα, όσοι Έλληνες (εγκατεστημένοι στην Πόλη) βρισκόντουσαν στο εξωτερικό να μην μπορούν να επιστρέψουν στην Τουρκία. Από τις απελάσεις είχαν εξαιρεθεί οι μουσουλμάνοι, οι καθολικοί και οι προτεστάντες Έλληνες υπήκοοι. Μέχρι και τον Οκτώβριο του 1964 είχαν απελαθεί 1180 Έλληνες που είχαν 600 άτομα στις οικογένειές τους. Ήμουν μάρτυρας του τρόμου, της θλίψης και της ταραχής που διακατείχε τους συμπολίτες μας. Οι τάξεις στα σχολεία άδειάζαν καθώς έφευγαν οι μαθητές. Στο αεροδρόμιο είδα μια απελαθείσα μεγάλη ηλικίας να υφίσταται εξονυχιστική σωματική έρευνα στο Τελωνείο και τα είκοσι Δολάρια που της

είχε δώσει το Προξενείο να μπαίνουν στις τσέπες του Τελώνη. Το Γενικό Προξενείο εργαζόταν επί 24ώρου βάσεως και έδωσε άνευ προηγουμένου βοήθεια στους Έλληνες. Μέσα το Προξενείο έμοιαζε σαν Θησαυροφυλάκιο Τράπεζας με τις ράβδους χρυσού και άλλα πολύτιμα αντικείμενα που έφερναν οι συμπολίτες μας για να σωθούν από τα χέρια των Τούρκων. Και έφευγαν με τον Διπλωματικό Φάκελο για την Αθήνα. Δεν υπήρχε όμως τότε η Συνθήκη της Βιέννης για Προξενικές

Οι Τούρκοι γνωστοί και φίλοι αναπολούν την εποχή πριν το '64 και λένε «Τι κρίμα που μετανάστευσαν οι Έλληνες». Χρειάζεται να γίνω δυσάρεστος και να τους εξηγήσω την διαφορά μεταξύ Μετανάστευσης και Απέλασης.

Ασουλίες οπότε το προσωπικό του Προξενείου κινδύνευε να συλληφθεί εάν ανοίγανε τον Φάκελο. Ο Χρυσανθόπουλος είχε ρωτήσει τον Αβέρωφ για την μεταφορά. Του είχε απαντήσει θετικά προσθέτοντας ότι «Αν σε πιάσουν δεν ξέρουμε τίποτα». Αρκετοί από τους σημερινούς μεγάλους Τούρκους επιχειρηματίες δημιούργησαν τις δυναστείες τους πάνω στις επιχειρήσεις που άφησαν πίσω τους οι



Έλληνες επιχειρηματίες. Μια από αυτές ήταν η Δυναστεία Κοτς. Ο Βέχμπι Κοτς ήταν παλαιότερα υπάλληλος του Γιάννη Βαρσάμ, Έλληνα επιχειρηματία από την Θεσσαλονίκη, χρόνια εγκατεστημένου στην Κωνσταντινούπολη. Είχε εργοστάσιο που κατασκεύαζε ψυγεία. Βρέθηκε στο εξωτερικό όταν πάρθηκαν τα μέτρα. Για να μην περιέλθει στο Τουρκικό Δημόσιο, την πώλησε για ένα Δολλάριο στον Κοτς.

Τον Νοέμβριο του 1964 υιοθετείται το Μυστικό Διάταγμα 6/3801 το οποίο πάγωνε τα περιουσιακά στοιχεία των απελαθέντων Ελλήνων και τους αποστερούσε το Κληρονομικό Δικαίωμα. Η Ελλάδα, το ΥΠΕΞ, χρησιμοποίησε την Νομοθεσία της Ε.Ε. για να υποχρεώσει τους Τούρκους να το άρουν το 1987, όταν ήμουν Γενικός Πρόξενος εκεί. Η ιδέα ήταν του τότε Δ/ντού της Διεύθυνσης Τουρκίας Πρέσβευς Κώστα Ζέπου, που εισηγήθηκε στην Πολιτική Ηγεσία να καταγγελθεί το Μυστικό Διάταγμα στην Ε.Ε. επειδή παραβίαζε την Συμφωνία Ε.Ε. - Τουρκίας περί ίσους μεταχειρίσεων των υπηκόων των κρατών μελών της Ε.Ε.. Όπερ και εγένετο. Το 1987 ήρθη το Μυστικό Διάταγμα με απόφαση του Οζάλ. Στην πρώτη δίκη που έγινε σε περιουσιακά στοιχεία της Ελπίδας Φραγκοπούλου, πήγα στο Δικαστήριο και μίλησα με τον δικαστή ο οποίος μου είπε ότι δεν του είχε κοινοποιηθεί η Άρση του Μυστικού Διατάγματος και κατά συνέπεια ήταν υποχρεωμένος να ακολουθήσει το παλιό καθεστώς. Τελικά το Τουρκικό ΥΠΕΞ ζήτησε την βοήθειά μου για την σύνταξη της Εγκυκλίου που το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα έστελνε στους Δικαστές.

Η Εγκύκλιος τελικά στάλθηκε το 1988 και αφού είχα φύγει από την Κωνσταντινούπολη και άρχισε σιγά σιγά και με μεγάλες δυσκολίες η εφαρμογή της Άρσης. Το μόνο πρακτικό μέτρο που έκανε η Ε.Ε. έναντι της Τουρκίας για την Ελλάδα. Οι Τούρκοι γνωστοί και φίλοι ακόμα και σήμερα αναπολούν την εποχή πριν το '64 και λένε «Τι κρίμα που μετανάστευσαν οι Έλληνες». Χρειάζεται να γίνω δυσάρεστος και να τους εξηγήσω την διαφορά μεταξύ Μετανάστευσης και Απέλασης.

12.500 Έλληνες υπήκοοι απελάθηκαν συμπαρασύροντας 50.000 άτομα επί πλέον. Το 1963 Έλληνες και Ρωμιοί ήσαν 80.000. Το 1965 ήσαν 30.000. Τον Νοέμβριο το Πανεπιστήμιο του Μπιλγκι έκανε ένα Συνέδριο για τα πενήντα χρόνια των απελάσεων. Το συμπέρασμα των Τούρκων συμμετεχόντων ήταν ότι οι απελάσεις θα γινόντουσαν ανεξάρτητα του Κυπριακού! Το Κυπριακό ήταν μια αφορμή για να εκτελέσουν ένα σχέδιο που υπήρχε από το 1915.